

**FRANSA'NIN CUMHURİYET DÖNEMİNDE İZLEDİĞİ POLİTİKALAR
VE BU POLİTİKALARIN TÜRKİYE İLE İLİŞKİLERİNE ETKİLERİ**

*POLITICS OF FRANCE IN THE PERIOD OF TURKISH REPUBLIC AND
EFFECTS OF THESE POLITICS ON TURKISH-FRENCH RELATIONS*

Ömer Lütfi TAŞÇIOĞLU*

*Geliş Tarihi: 31.05.2016
(Received)*

*Kabul Tarihi: 06.03.2018
(Accepted)*

ÖZ: Bu çalışmada Fransa'nın Türkiye Cumhuriyeti'nin başlangıcından günümüze kadar Ermeni meselesinde izlediği politikalar ve bu politikaların Türkiye ile ilişkilerine etkileri ele alınarak değerlendirilmiştir. Anadolu'nun işgali sırasında Ermenileri kullanan Fransa Kuvayı Milliye'nin direnişi karşısında Anadolu'yu terk ederken bölgedeki Ermenileri de beraberinde götürmüştür. Cumhuriyet döneminde de Ermenilere verdiği desteği sürdüren Fransa 1937 yılında ilk Ermeni soykırım anıtını açmış ve Fransa'da günümüze kadar 40'dan fazla soykırım anıtı dikilmiştir. Türkiye'nin Paris Büyükelçisi İsmail Erez'in 1975 yılında ASALA (Ermenistan'ın Kurtuluşu için Ermeni Gizli Ordusu) tarafından şehit edilmesiyle başlayan süreçte ASALA'nın gerçekleştirdiği 37 eylemle Fransa ASALA'nın Türklere karşı en çok eylem gerçekleştirdiği ülke haline gelmiştir. Fransa 1998'ten başlayarak günümüze kadar Parlamentosunda Türkiye'yi soykırımla suçlayan birçok karar almış, ancak Fransız Anayasa Mahkemesi Fransız Parlamentosunda alınan bazı kararları iptal etmiştir. Fransız Anayasa Mahkemesinin verdiği iptal kararlarından ve AİHM'nin Perinçek davasında verdiği karardan sonra Fransız yönetiminin geri adım atması beklenirken yönetim Ermeni tezlerine desteğini sürdürmeye devam etmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Fransız-Osmanlı İlişkileri, Fransız-Ermeni İlişkileri, Fransız – Türk İlişkileri*

ABSTRACT: In this article French politics on the Armenian issue and the effects of these politics on Turkish-French relations have been evaluated since the establishment of Turkish Republic until to date. France used Armenians to occupy the Anatolia and brought them back to France after leaving the Anatolia. France erected the first Armenian genocide monument in 1937 and erected more than 40 monuments up to now. France became the country in which the most assassinations took place with 37 murder attempts which were started with the assassination of İsmail Erez the Turkish ambassador in Paris by ASALA (Armenian Secret Army for the Liberation of Armenia) in 1975. French Parliament enacted many resolutions accusing Turkey for Armenian genocide since 1998. But French Constitutional Court annulled the decision of France Parliament. On the contrary to the expectations, French Parliament has not stepped back after the annulment decision of the French Constitutional Court and the decision of ECHR on Perinçek case, and ploughed on supporting Armenian claims.

*Dr., ANKA Enstitüsü Bilimsel Danışma Kurulu Üyesi, Ankara/TÜRKİYE, omertascioglu@gmail.com

Key Words: *French-Ottoman Relations, French-Armenian Relations, French-Turkish Relations*

1. GİRİŞ

17. yüzyıldan itibaren Anadolu toprakları üzerinden Doğu Akdeniz'in kontrolünü sağlamaya çalışan ve bu amaçla Ermenileri kullanan Fransa Ermenilerin bağımsızlık talebiyle isyan etmesinde önemli bir rol oynamıştır¹.

Fransa, Ermenilere verdiği desteği ve Ermenilerle işbirliğini İstiklâl Harbi yıllarında da sürdürmüş ve Anadolu'dan tahliye ettiği isyancı Ermenilerinden oluşan üç Taburluk kuvveti Kıbrıs'ın Monarga köyünde eğittikten sonra Urfa, Antep ve Maraş'ın işgalinde kullanmıştır². Ancak Kuvay-ı Milliye'nin Fransız kuvvetlerine karşı yürüttüğü başarılı mücadeleden sonra bölgede tutunamayacağını anlayan Fransa 21 Ekim 1921'de TBMM ile Ankara Antlaşmasını imzalamış ve Anadolu topraklarını işgal için getirdiği Ermeni lejyon askerleriyle birlikte Türk topraklarından çekilmek zorunda kalmıştır.

Ermenilere Anadolu'da yurt kurma girişimlerini Lozan görüşmeleri sırasında da dile getiren Fransa'nın Ermenilere özerklik verilmesi konusundaki talebi Türk Heyeti tarafından reddedilmiştir³.

2. TÜRKİYE İLE FRANSA ARASINDA YAŞANAN İSKENDERUN SANCAĞI (HATAY) SORUNU

Türkiye Lozan görüşmelerinde büyük bir başarı kazanarak bağımsızlık hakkını ve hükümlerini muhasım ülkelere kabul ettirmekle birlikte 25 Nisan 1920'de Fransız mandasına bırakılan İskenderun Sancağının Türk toprakları içine alınması mümkün olamamış ve mandater ülke sıfatıyla Fransa bu bölgeyi Halep üzerinden Suriye'ye bağlamıştır.

Türkiye Cumhuriyeti kurulduktan sonra tüm ülkelerle iyi ilişkiler kurma politikası kapsamında Fransa ile karşı karşıya gelmemek düşüncesiyle elverişli şartların oluşmasına kadar sorunun çözümü ertelenmiş ve 30 Mayıs 1926 tarihinde Türkiye ile Fransa arasında akdedilen Dostluk Anlaşmasıyla İskenderun Sancağı bölgesinin statüsü teyit edilmiştir.

Ancak Fransa'nın 22 Aralık 1936'da Suriye ile imzaladığı ve Suriye'ye bağımsızlık verilmesini öngören anlaşma ile İskenderun Sancağının da Suriye'ye

¹ Dündar Aydın, "Ermeni Meselesinin Ortaya Çıkmasında Fransa'nın Rolü" Tarih Boyunca Türklerin Ermeni Toplumuna İle İlişkileri Sempozyumu, 8-12 Ekim 1984, Ankara, 1985, s.287

² Hikmet ÖZDEMİR, Kemal ÇİÇEK, Ömer TURAN, Ramazan ÇALIK, Yusuf HALAÇOĞLU, "Ermeniler: Sürgün ve Göç", Türk Tarih Kurumu yayınları, Ankara, 2004, s.137

³ Serkan Yazıcı, "Fransa'nın Birinci Dünya Savaşından Günümüze Uzanan Ermeni Siyaseti", *Geçmişten Günümüze Ermeni Sorunu ve Avrupa* (Editör: Doç. Dr. Haluk Selvi), Sakarya Üniversitesi Türk-Ermeni İlişkileri Araştırma Merkezi Yayını, Sakarya, 2006, s.275

bağlanması tehlikesinin ortaya çıkması üzerine⁴ Türk Hükümeti sorunun halledilmesi için Fransa ve Milletler Cemiyeti (MC) nezdinde girişimlerde bulunmuştur.

MC sorunun halli için bir gözlemci heyeti görevlendirmiş, heyet 31 Aralık 1936'da göreve başlamıştır. Soruna bir çözüm bulmak amacıyla Fransa ile görüşmelerini sürdüren Türkiye'nin Hatay'ın bağımsız bir devlet olmasına ilişkin önerisi başlangıçta Fransa tarafından reddedilmiş ve Fransa takip eden dönemde Dersim isyanını destekleyerek Türkiye'nin dikkatini Hatay'dan Dersim'e çekmeye çalışmıştır. Dersim ve Hatay'daki Alevileri Türklere karşı kıskırtan Fransa Türkiye'nin sıkıştırılması çabaları kapsamında Ermenileri de kullanmış ve Hatay bölgesindeki Ermenilere silah dağıtmıştır⁵. Fransa'nın Hatay bölgesinde Türklere karşı Ermenileri kullanmaya kalkışması üzerine Türkiye Ermeni Patriği Mesrop Maroyan, Türklere aleyhine çalışan Ermenileri ikaz etmek üzere Hatay'a iki Ermeni Rahip göndermek için İçişleri Bakanlığından izin istemiştir⁶.

Fransa'nın Suriye'nin bağımsızlığını tanınması konusunda imzalanan anlaşma gereğince icra edilen Hatay seçimleri öncesinde Fransızların seçim sonuçlarını etkilemek için başvurduğu uygulamalara tepki gösteren Türkiye'nin talimatına uyan Türklerin çoğu seçimlere katılmamıştır. Türkiye'nin itirazı üzerine seçim yönetmeliği üzerinde yapılan değişikliklerden sonra MC gözetimi altında 3 Mayıs 1938'de başlayan seçimlerde ise Fransız manda yönetimi bölgedeki Türklerin seçmen kaydı yaptırmasını önlerken Suriye'deki Taşnak ve Hınçak Ermenilerini Hatay'a getirerek İskenderun Sancağına vatandaş olarak kaydetmiş, Fransız manda yönetiminin söz konusu uygulamaları üzerine Türkiye ile Fransa arasındaki ilişkiler gerginleşmiştir⁷.

Atatürk'ün 20 Mayıs 1938'de Mersin'e, ardından 24 Mayıs 1938'de Adana'ya giderek buradaki askeri birlikleri denetlemesi ve sınıra 30.000 kişilik kuvvet yığması Türkiye'nin kararlılığını göstermesi açısından etkili olmuştur⁸. Türkiye'nin kararlı tavrı karşısında geri adım atmak zorunda kalan Fransa önce seçimleri ertelemiş ve Hatay'daki temsilcisini değiştirmiş, ardından Abdurrahman Melek'i Hatay Valisi olarak atamıştır. Daha sonra Fransa Türkiye'nin teklifini

⁴ Şerife Yorulmaz, Fransız Manda Yönetimi Döneminde İskenderun Sancağının (Hatay) Sosyo-Ekonomik ve Siyasal Durumuna İlişkin Bazı Kayıtlar (1918- 1939), V. Hatay Tarih ve Folklor Sempozyumu, Antakya, 17-18 Ekim 1998, s. 234

⁵ Yusuf Sarıay, Atatürk'ün Hatay Politikası-I (1936-1938), Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi Sayı:34, Ankara, 2013

⁶ Sarıay, agm, s.44

⁷ Sarıay, agm, s.39

⁸ Esin Dayı, Hatay Devleti ve Hatay'ın Anavatana Katılması, Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, Sayı 19, Erzurum, 2002, s. 338

kabul etmiş ve MC kararıyla Sancak'ın toprak bütünlüğünün Türkiye ile Fransa arasında yapılacak bir anlaşma ile teminat altına alınması kararlaştırılmıştır⁹.

22-31 Temmuz 1938'de yapılan seçimler sonucunda Türkler İskenderun Sancağındaki 40 milletvekilliğinden 22'sini kazanmış ve 2 Eylül 1938'de Hatay Meclisi toplanarak Hatay Devleti'nin kuruluşunu ilan etmiştir¹⁰. Takip eden süreçte Türkiye ile Fransa arasında 23 Haziran 1939'da "Hatay Anlaşması" imzalanmış bir yıl kadar bağımsız kalan Hatay Devleti Hatay Meclisi'nin 29 Haziran 1939'da oybirliği ile aldığı kararla Türkiye'ye katılmıştır¹¹.

Böylece Fransa'nın Kilikya diye adlandırdığı Çukurova bölgesinde Ermenistan kurma hayalleri ve Antakya bölgesini Türkiye'den koparma çabaları İstiklâl Harbinde savaş yoluyla, Hatay'da ise diplomasi ve kriz yönetimi yoluyla önlenmiştir.

3. 1937-1987 DÖNEMİNDE FRANSA'NIN ERMENİ POLİTİKALARI

Türkiye Cumhuriyeti kurulduktan sonra Mustafa Kemal Atatürk'ün izlediği akılcı dış politika ve Türkiye Cumhuriyeti'nin dünya kamuoyunda elde ettiği saygın yer gerek Fransa'nın, gerekse Fransa'da yaşayan Ermenilerin Ermeni zorunlu göçünü ileri sürerek Türkiye aleyhtarı faaliyetler yürütmelerine imkân sağlamamış, ancak Atatürk'ün sağlık sorunları yaşadığı 1936 yılından sonra Fransa Türk karşıtı tutumunu sürdürmeye devam etmiştir. Bu kapsamda Ermeni meselesi 1937 yılında Fransa'da tekrar gündeme taşınmış ve Marsilya'da bir Ermeni kilisesinin bahçesine sözde soykırım anıtı dikilmiştir.

II. Dünya Savaşının yaşandığı 1939-1945 yılları arasında Almanya ile savaşa giren Fransa savaş yıllarında kendi ulusal bütünlüğünü koruma çabası içinde Ermeni sorunu ile ilgili belirgin bir girişimde bulunmamış ve takip eden dönemde de Ermeni meselesinde bir sükûnet dönemi yaşanmıştır. Ancak zorunlu göç kararının alındığı 1915 yılının 50. yılı olan 1965 yılından itibaren Diaspora Ermenilerinin de etkisi ile Fransa konuyu tekrar ele almaya başlamıştır.

1972 yılında Fransa, Lyon'da soykırımı simgeleyen Ermeni anıtının açılmasına izin verince anıtın açılma girişimini önlemeye çalışan Türkiye Cumhuriyeti'nin Paris Büyükelçisi Hasan Esat Işık, tüm çabalarına rağmen anıtın dikilmesini engelleyemeyince "*TÜRKİYE Cumhuriyeti'nin haysiyetini korumak için, aksine talimatları yoksa bugün saat 14.00'teki THY uçağıyla Ankara'ya dönüyorum*" şeklindeki telgrafı Dışişleri Bakanlığı'na göndermiş ve Ankara'ya dönmüştür¹². Söz konusu davranış dışişleri mensupları için olduğu kadar gelecekte

⁹ Sarıay, agm, s. 39-40

¹⁰ Dayı, agm, s. 339

¹¹ Ercan Koç, Atatürk'ün Hatay Davası, Ahmet Yesevi Üniversitesi, Bilig Dergisi, Sayı 50, Yaz 2009, s. 121

¹² Işık anıt açılınca Türkiye'ye dönmüştü, Milliyet, 30 Nisan 1984

devletin çeşitli makamlarına gelecek olan yeni yetişen nesil için de devletin onurunun korunması için nasıl davranılması gerektiğini gösteren bir örnek teşkil etmektedir.

Kıbrıs Barış Harekâtının icra edildiği 1974 yılından itibaren Ermeni ve Rum lobilerinin işbirliği ile sözde soykırım konusu uluslararası alanda yoğun bir şekilde gündeme taşınırken Türk diplomatları da ASALA terör örgütünün hedefi haline gelmiştir. 1974 yılında yapılan BM Ekonomik ve Sosyal Konsey toplantısında “Ermeni soykırımından” söz eden Fransız editörün girişimleri Türk delegasyonunca önlenmiştir.

24 Ekim 1975 tarihinde Türkiye'nin Paris Büyükelçisi İsmail Erez, ASALA tarafından şehit edilmiş, takip eden süreçte ASALA'nın gerçekleştirdiği 37 eylemle Fransa ASALA'nın Türklere karşı en çok eylem gerçekleştirdiği ülke haline gelmiştir¹³. 1980'li yıllarda ASALA'nın saldırıları giderek tırmanmış, 19 Nisan 1980'de Marsilya'da Türk Konsolosluğu'na roketatarlı saldırıda bulunulmuş, 5 Ağustos'ta Lyon'da Ermenilerin Türk konsolosluğunu basmaları sonucu bazı Türk vatandaşları yaralanmış, 26 Eylül'de Paris'te Türk Basın Ataşesi Selçuk Bakkalbaşı yaralanmış, 10 Kasım'da Strasburg'daki Türk Konsolosluğu'na saldırı düzenlenmiş, 4 Mart 1981'de Türkiye Cumhuriyeti Büyükelçiliği Çalışma Müşaviri Reşat Morali ile din görevlisi Tecelli Arı, Ermeni teröristlerce Paris'in göbeğinde şehit edilmişlerdir¹⁴.

Bütün bu saldırılar karşısında Fransız basını Ermeni terörüne karşı gereken tepkiyi göstermek yerine Ermeni saldırılarını haklı çıkarıcı yayınlar yapmayı tercih etmiştir. Ancak 15 Temmuz 1983'te ASALA'nın Paris'in Orly Havalimanındaki THY bürosuna karşı gerçekleştirdiği bombalı saldırıda ölen sekiz kişiden dördünün Fransız, birinin Amerikalı, birinin de İsveçli olması ve yaralanan 55 kişiden 28 Türk'ün yanı sıra çoğu Fransız vatandaşı olan 27 yabancı da bulunması Fransa'nın Ermeni terörünün çirkin yüzünü görmesini kolaylaştırmış, ancak Fransa'nın Orly saldırısından aldığı dersin etkisi çok uzun sürmemiş ve saldırının üzerinden bir yıl bile geçmeden Fransa Ermeni meselesindeki taraflı tutumunu tekrar sürdürmeye başlamıştır.

4. FRANSIY PARLAMENTOSUNUN ERMENİ TASARILARI

18 Haziran 1987 tarihinde Avrupa Parlamentosu'nda alınan ve Türkiye'yi soykırım suçu işlemekle suçlayan kararın çıkarılması sırasında Fransız parlamenterlerin tasarının geçirilmesi ve karar taslağının sertleştirilmesi konusunda özel çaba harcadıkları gözlenmiştir. Fransız parlamenterler hem oylamayı

¹³ Yazıcı, agm, s. 276

¹⁴ Sedat Laçiner, “Ermeni Sorununun Fransa-Türkiye İlişkilerine Etkisi”, *USAK Stratejik Gündem*, 6 Ocak 2010, s.5-6

yönlendirmişler, hem de sokak gösterilerine destek vererek halkı galeyana getirmişlerdir¹⁵.

Fransa 29 Mayıs 1998’de Ulusal Meclisi’nden 1915 olaylarının Ermeni soykırımı olarak tanınması kararını geçirmiş¹⁶, karar Fransız Senatosu’nun 7 Kasım 2000 tarihli oturumunda Senato tarafından da 40’a karşı 160 oyla kabul edilmiştir.

Ermeni soykırım yasa tasarısının Fransız Ulusal Meclisi’nde ve Senatosu’nda da kabul edilmesi Türkiye’de çok büyük tepki ile karşılanmış ve 8 Kasım 2000’de Türk Dışişleri Bakanlığı; “*kararın, tarihi gerçeklerin insafsızca çarpıtılması ve bütün bir ulusun dayanaksız iddialarla karalanması anlamına geldiğini, bu nedenle Fransız Ulusal Meclisi’nin ve Senatosu’nun kararlarını kınadığını ve reddettiğini*¹⁷” açıklamıştır.

Türkiye’nin tepkileri üzerine bir süre ertelenen soykırım yasası 2001 yılında tekrar Fransız Parlamentosu’na taşınmış ve parlamentodaki oylama sonucunda kabul edilen yasa ile Fransız Mahkemelerinin Ermenilere soykırım yapılmadığını söyleyen bir kişiyi mahkûm edebilmelerinin önü açılmıştır. Bu nedenle yasanın dolaylı etkisi küçümsenemeyecek bir boyuttadır¹⁸. TBMM ise sürecin başında, 1998 yılında Fransız tasarısını geçersiz sayan bir kararı kabul etmiştir. Tasarının Fransa Ulusal Meclisi’nden geçeceği anlaşılınca 9 Ocak 2001’de TBMM’deki tüm siyasi partilerin ortaklaşa hazırladıkları bir önerge oybirliği ile kabul edilmiş ve Fransa Meclisi’nin gündemine getirilen tasarının “*Türk milletini derinden yaraladığı ve tasarının oy kaygısı ile gündeme getirildiği*” hatırlatıldıktan sonra “*tasarının tarihin tahrif edilmesine ve önyargılara dayandığı*” ifade edilmiştir¹⁹. İçinde “*Fransa 1915 Ermeni Soykırımını resmen tanır*” ibaresi yer alan yasaya karşı Türklerin tepkilerini sorgulayan Fransız basını ve yasayı Parlamentolarından geçiren milletvekilleri tarafından Ermeni Soykırım iddialarının gerçekliği sorgulanmadığı gibi, yasanın uluslararası hukuka ve soykırım sözleşmesine uygunluğu da irdelenmemiştir. Oysa Türkiye’nin de taraf olduğu soykırım sözleşmesinde “*Soykırımın tespit edilmesi ve hüküm verilmesi suçun işlendiği yerin mahkemesi tarafından yapılır, taraflar arasında ihtilaf sürerse taraflardan biri konuyu Uluslararası Adalet Divanı’na (UAD) götürme hakkına sahiptir*”²⁰ hükmü yer almaktadır. Bu açık hükme rağmen bu konuda hiçbir yetkisi bulunmayan Fransız Parlamentosu kendisini mahkeme yerine koyarak karar çıkartmıştır.

¹⁵ Laçiner, agm, s.7

¹⁶ Pulat Tacar, “Ermenilere Soykırım Yapıldığı Savının Hukuksal ve Ahlaki Açılardan İncelenmesi”, *Ermeni Araştırmaları*, Sayı 2, Haziran-Temmuz-Ağustos 2001, s. 9

¹⁷ Laçiner, agm, s.11

¹⁸ Tacar, agm, s.10

¹⁹ Laçiner, agm, s.17

²⁰ Birleşmiş Milletlerin 9 Aralık 1948 tarihli Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılmasına Dair Sözleşmesi Madde 6

1997 yılında Fransız Ulusal Meclisi gündemine gelen, ancak Türkiye'nin gösterdiği şiddetli tepki sonucu bir süre için rafa kaldırıldıktan sonra 2001 yılında tekrar Fransız Parlamentosu'na getirilen karar, 577 sandalyeli mecliste 52 milletvekilinin katıldığı bir oturumda kabul edilmiştir. Tasarı, Koçaryan hükümeti döneminden itibaren yeniden sözde Ermeni Soykırımını tanıtmaya mücadelesine hız veren Ermenistan için diplomatik bir zafer²¹ olarak görülmüştür.

Türk-Fransız ilişkilerinin tarihsel süreci içinde Fransız Parlamentosunun 2001 yılında aldığı karar kadar iki ülke arasındaki ilişkileri bozan başka bir gelişme yoktur. 18 Ocak 2001'de Fransız Parlamentosunun aldığı Türkiye'yi Ermenilere soykırım yapmakla suçlayan karar Cumhurbaşkanı Jacques Chirac tarafından imzalanarak 29 Ocak 2001'de yürürlüğe girmiş ve tasarının yasalaşmasından sonra Fransa'da Ermeni soykırımının olmadığını söylemek suç haline gelmiştir²².

Türk hükümeti kararın ardından aşağıdaki sert açıklamayı yapmıştır: *“Fransa Ulusal Meclisi tüm uyarılara rağmen bugün tarih ve insanlık önünde vahim bir hata içine düşerek sözde Ermeni soykırımı yasa teklifini kabul etmiştir. Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, Türkiye'yi hiçbir zaman işlemediği soykırım suçuyla ithama cüret eden ve tarihi gerçekleri hiçe sayan Fransa Parlamentosu'nun bu kararını şiddetle kınamakta ve bu yasa'yı bütün sonuçlarıyla reddetmektedir. Milletimizin büyük bir infialle karşıladığı bu yasa Türkiye-Fransa ilişkilerine büyük ve kalıcı zarar verecek ve ilişkilerimizde ciddi bir krize yol açabilecektir. Bu gelişme, bölgemizdeki barış ve istikrar ortam ve arayışlarına da olumsuz etki yapacaktır. Bunların sorumluluğu Fransa'ya ait olacaktır.”*²³

Hükümet açıklamasında Türkiye Cumhuriyeti'nin Paris Büyükelçisi Sönmez Köksal'ın Paris'ten Ankara'ya çağırıldığı da hatırlatılarak Fransız hükümetinin bu yasa'yı etkisiz hale getirmesi istenmiştir. Başbakan Bülent Ecevit de kararın ardından ilişkilerin ağır bir şekilde zarar göreceğini ifade etmiş, Cumhurbaşkanı Necdet Sezer ise Fransız Meclisi'ni sağduyudan uzak olmakla suçlamıştır²⁴.

Fransa Parlamentosu'nun aldığı karardan sonra, bazı Fransız yöneticileri ve diplomatları kararın Türkiye Cumhuriyeti'ni hedef almadığını ve yaptırımının da bulunmadığını belirten demeçler vermişlerdir²⁵.

Karardan sonra Fransa'ya karşı uygulanacak en akıllı önlemin Fransız firmalarının büyük ve özellikle savunma ihalelerinden dışlanması olacağı düşüncesiyle Fransız firmalarının aldığı ihaleler durdurulmuştur. Genelkurmay Başkanlığı askeri ziyaretlerin yanı sıra Fransa'ya verilen askeri gözlem uydusu ve

²¹ Kamer Kasım, “Turkish-Armenian Reconciliation Commission: Missed Opportunity”, *Ermeni Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Sayı 4, Aralık 2001, Ocak-Şubat 2002, s.118

²² Laçiner, agm, s.12-16

²³ Laçiner, agm, s.12-16

²⁴ Laçiner, agm, s.15-16

²⁵ Tacar, agm, s.9

F-16 elektronik harp sistemi projelerini de iptal etmiştir. Ancak bir süre sonra Fransız firmalarına karşı uygulanan tedbirler gevşetilmiş, 2001 sonunda ise tamamen kaldırılmıştır. Fransa'ya karşı uygulanan ekonomik tedbirlerin yanı sıra Türk hükümeti dışişleri bakanlığının gizli kararnamesi ile bakanların Fransa'ya ziyaretlerini de yasaklamıştır²⁶. Bu yasak 2003 yılında kaldırılmıştır.

Fransız Parlamentosu bu yasayı çıkarmadan yıllar önce Le Monde gazetesinde 16 Kasım 1993 tarihinde Peroncel-Hugoz ile yaptığı bir söyleşide Amerikalı tarihçi Bernard Lewis'in, "Türklerin o dönemin tarihini daha farklı okuduklarını ve yorumladıklarını belirten" sözleri üzerine, o dönemde söz konusu yasaya benzer bir düzenleme bulunmamasına rağmen Bernard Lewis Fransız mahkemesi tarafından mahkûm edilmiştir. Söz konusu mahkûmiyet kararı Fransız adalet sisteminin düşüncüyü ifade özgürlüğünü sadece Fransa çıkarlarıyla örtüşen durumlar için hak olarak kabul ettiğini, Fransa çıkarlarına aykırı olduğunu kabul ettiği durumlarda ise söz konucu ifade özgürlüğünü tanımadığını göstermektedir²⁷.

Türkiye, Fransa'nın kararından sonra Fransa'nın yanı sıra bu karar üzerinde etkili olduğunu değerlendirdiği Ermenistan'a karşı sürdürdüğü politikaları da sertleştirmiş ve Ermeniler için ciddi bir gelir kapısı oluşturan Ermenistan'dan Türkiye'ye yapılan bavul ticaretini kısıtlamış, ayrıca Türkiye'de kaçak olarak çalışan ve sayıları 80.000' den fazla olan Ermenilere yönelik vize uygulamasını²⁸ zorlaştırmaya başlamıştır*.

Fransa ise haksız ve temelsiz soykırım kararı ile yetinmeyerek Paris'te yapılması uzun süre ertelenen Ermeni soykırım anıtının inşasına da izin vermiş, ayrıca 24 Nisan öncesinde Fransa'nın Orly hava alanında sekiz kişinin ölümüne 55 kişinin de yaralanmasına neden olan bombalı saldırıyı düzenleyen Varujan Garabedian'ı serbest bırakarak Ermenistan'a göndermiştir. Ermenistan Devleti tarafından bir kahraman gibi karşılanan Garabedian'a ev verilmiş, iş bulunmuş ve Garabedian 24 Nisan'da Erivan'da yapılan "soykırımı" anma törenlerine katılmıştır.

19. yüzyılın sonlarından itibaren Anadolu'da yaşanan olaylardan sonra Osmanlı devleti topraklarından ve 1920-1930 yılları arasında SSCB'den ve Yunanistan'dan göç eden Ermenilerin tercih ettiği ülkelerin başında gelen Fransa'da halen 400.000 kadar Ermeni yaşamaktadır²⁹. Fransa'da yaşayan

²⁶ Laçiner, agm, s.16-17

²⁷ Tacar, agm, s.9-10

²⁸ Laçiner, agm, s.18

* Türkiye'de çalışan söz konusu Ermenilerin bir bölümü Türklerle evlilik yaparak vatandaşlık hakkı da elde etmektedir.

²⁹ Yazıcı, agm, s.279 Tacar, agm, s.9-10, Laçiner, agm, s.18.

Ermenileri bir oy potansiyeli olarak gören Fransız politikacılar her dönemde Ermenilere şirin görünme çabası içinde olmaya özen göstermiştir.

Halen Fransa'da yaşayan Türklerin sayısının da 400.000 kadar olduğu ve bunların Fransa'daki Ermeni Diasporasını dengeleyebileceği düşünülebilirse de Fransa'daki Ermenilerin gerek Fransa gerekse Ermenistan tarafından desteklendiği dikkate alındığında³⁰ söz konusu dengelemenin sanıldığı kadar kolay olmadığı ortaya çıkmaktadır.

Ermeni Diasporasının arkasında Ermenistan Devleti'nin Diaspora Bakanlığı gibi maddi, siyasi ve kültürel destek sağlayan güçlü bir devlet kuruluşu olduğu halde Türk vatandaşlarının arkasında benzer güçte bir devlet desteğinin bulunmaması dış ülkelerde yaşayan Türklerin buldukları ülkelerdeki etkinliklerini sınırlandırmaktadır.

Fransa, özellikle Türkiye'nin AB üyeliği sürecini Türkiye'ye bir takım şartlar dayatmanın vasıtası olarak kullanmakta ve bu kapsamda Türkiye'nin AB üyeliği için Türkiye'nin Ermenilere soykırım yaptığını kabul etmesi gerektiğini bir şart olarak öne sürmektedir.

2000 yılındaki Avrupa Parlamentosu (AP) raporuna son dakikada ekleme yaptırarak Türkiye'ye işlemediği soykırımı tanımak dayatmasında bulunan Philippe Morillan adlı Fransız parlamenterdir. Keza 2001 yılında AP'de Türkiye raporu görüşülürken rapora eklenmeye çalışılan "Ermeni soykırımı" ile ilgili paragrafı yazan yine bir Fransız parlamenter olan Alain Lamassoure'dur. Rapora "*Türkiye'yi 1915'teki Ermeni soykırımını tanımaya çağırıyoruz*" ifadesini eklemek isteyen ise Fransa'nın İçişleri Eski Bakanı Charles Pasqua'dır³¹. Fransız Dışişleri Bakanı Michel Barnier ise Aralık 2004'de "*Ermeni trajedisini Türkiye ile müzakerelerde masaya getireceğiz*"³² ifadesini kullanmıştır.

Türkiye'yi soykırım yapmakla suçlayan Fransa'da 1970 ile 2000 yılları arasında 36 adet soykırım anıtının açılışı yapılmış ve bu açılışların birçoğuna Fransız milletvekilleri ve bakanlar da katılmıştır.

Fransız parlamenterlerin önemli bir bölümünün Türkiye'yi soykırımla suçlamasına rağmen Fransa'daki bazı aydınlar Fransız Parlamentosunda alınan soykırım kararlarına karşı çıkmaktadır. Bu kapsamda Fransız Parlamentosunun kararlarına karşı Fransız tarihçilerden önemli bir tepki gelmiş, 13 Aralık 2005'te ortak bir açıklama yapan 19 Fransız tarihçi meclislerin tarihle ilgili kararlar alamayacaklarını bildirerek 29 Ocak 2001 tarihli sözde soykırım yasası başta olmak üzere benzer konularda çıkarılan tüm yasaların yürürlükten kaldırılmasını

³⁰ Laçiner, agm, s.2

³¹ Sedat Laçiner, "*Ermeni Sorunu, Diaspora ve Türk Dış Politikası*", USAK Yayını, Ankara, 2008, s.344

³² Yazıcı, agm, s.279

talep etmiştir³³. Ancak söz konusu açıklama Ermeni Diasporasının etkisi altında bulunan Fransız parlamenterler üzerinde yeterli etkiyi sağlayamamış ve Fransız milletvekilleri Türkiye’yi soykırımla suçlayan tasarıları Fransız Parlamentosunun gündemine taşımaya devam etmiştir.

Bu kapsamda 18 Ocak 2001’de Fransız Parlamentosunun Türkiye’yi Ermenilere soykırım yapmakla suçlayan kararından sonra, 2006 yılında zamanın İçişleri Bakanı Nickolas Sarkozy’nin danışmanı olan Ermeni kökenli milletvekili Patrick Deveciyan “Ermeni soykırımı yoktur” demenin suç sayılmasını öngören bir kanun tasarısını Fransız Parlamentosu’na getirmiş ve 12 Ekim 2006 tarihinde yapılan oylamada tasarı 19 ret oyuna karşı 106 evet oyuyla kabul edilmiştir.

Sözde Ermeni soykırımını inkâr edenler hakkında bir yıl hapis ve 45.000 Avroya kadar para cezası verilmesini öngören kanunun Fransız Parlamentosunda kabulüne karşı yeterli tepki gösterilememiştir. Fransız Parlamentosunun kendisini tarihçi yerine koyarak kabul ettiği karara karşı en anlamlı tepkiyi Celal Bayar Üniversitesi Senatosu ile Talat Paşa Komitesi göstermiştir. Celal Bayar Üniversitesi Senatosunun 13 Ekim 2006 tarihli kararında özetle; *“Tarihin ve tarihçilerin malzemesi olması gereken bir konunun siyasi bir karar organı olan Fransız Meclisi’nde ele alınmasının, her şeyden önce tarih bilimi, uluslararası ilişkiler ve dünya barışı açılarından büyük talihsizlik olduğu, Fransa’nın iddia ettiği gibi bir soykırımın Anadolu’da hiçbir zaman yaşanmadığı, yaşandığını iddia edenlerin, siyasi görüş ve tahrif edilmiş belgelerin dışında hiçbir dayanaklarının bulunmadığı ve küçük oy hesapları uğruna Türk halkını küçük düşürmeye çalışanların en kısa zamanda pişman olacakları”* bildirilmiştir.

Talat Paşa Komitesi tarafından yapılan açıklamada ise; *Fransa Meclisi’nde görüşülecek olan Ermeni Soykırımının reddedilmesini mahkûm eden yasa tasarısının, Türkiye’ye saldırı niteliğinde olduğu, emperyalist merkezlerce Türkiye’yi bölmeyi ve Türkiye Cumhuriyetini çökertmeyi hedefleyen “soykırım” suçlamalarının, Fransa’daki bu uygulamalarla yeni bir boyut kazandığı, “soykırım yoktur” demeyi hapis ve para cezasıyla cezalandıran bu yasa tasarısının, Türkiye düşmanlığının yanı sıra, tam bir engizisyon uygulaması niteliğinde olduğu, hazırlanan tasarının, Büyük Fransız Devrimi’nin ilkelerini, evrensel hukuk kurallarını, düşünce ve ifade özgürlüğünü yok etmekte ve Ortaçağ kafasını hortlatmakta olduğu, Büyük Proje-2006 Danışma Kurulu’nun, Lozan ve Berlin’de mücadele ettiği bu uluslararası ve tarihsel yalanın, Fransa’daki kötü kopyasını da tanımayacağını ilan ettiğini, Danışma Kurulunun, bu ırkçı ve anti demokratik yasa kabul edildiği takdirde, Fransa’ya giderek, çiğneye çiğneye bu yasayı da işlemez hale getireceği ve yasa geçtiği takdirde Fransız makamlarının yüzlerce yeni*

³³ Liberté pour l’histoire, Libération, 13 Aralık 2005.

mahkeme ve hapis hane kurmaya hazır olması gerektiği, çünkü bundan sonra Türklerin bu yasayı tanımadıklarını her gün çiğneyerek gösterecekleri, Kurulun, bir süredir çeşitli kuruluşlarca ifade edilen, yasa geçtiği takdirde, Fransa'ya karşı ekonomik yaptırım, Fransız mallarını boykot, Fransa'yla diplomatik ilişkilerin gözden geçirilmesi gibi önlemleri de desteklediği, "Ermeni soykırımı" yalanının, AB'nin Türkiye'ye karşı kullandığı bir silah haline geldiği, Türkiye'nin, AB aday üyeliği ile Avrupa kapısına bağlanarak bu silahı kendi kafasına dayadığı, Fransa Meclisi'nin kararından sonra Türkiye'nin derhal aday üyelikten çekilmesi ve Avrupa ile Gümrük Birliği Anlaşması'na son vermesi gerektiği ve Danışma Kurulunun, Türkiye'de bu milli tavrı ve kararlılığı sergileyecek bir hükümet bulunmadığının da altını çizdiği" bildirilmiştir.

Konuya ilişkin tepkiler nedeniyle 2011 yılına kadar Fransız Senatosu'na getirilmeyen soykırım konusundaki Meclis kararı Nisan 2011'de Fransız Senatosuna taşınmıştır. Senato Anayasa Komisyonunda ele alınan tasarı; *ifade özgürlüğüne aykırı olduğu, Türkiye-Fransız ilişkilerinde bozulma meydana gelebileceği, Yahudi soykırımının aksine "Ermeni soykırımı" hakkında hukuksal planda bir uluslararası metin veya adalet kararıyla net bir tanımlama bulunmadığı ve "Ermeni soykırımını inkâr" verilecek cezanın Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin düşünce ve ifade özgürlüğü ilkesine aykırı olduğu" gerekçeleriyle* Komisyonunda reddedilmiştir.

Senato Anayasa Komisyonunda reddedilen tasarı 4 Mayıs 2011'de Fransız Senatosu'nda oylanmış ve *"ifade özgürlüğünü engellediği, parlamentoların tarih yazamayacağı ve Türk-Fransız ilişkilerine zarar verebileceği gerekçeleriyle"* 74'e karşı 196 oyla reddedilerek Parlamento gündeminden düşmüştür. Daha sonra aynı tasarı 22 Aralık 2011'de Valery Boyer tarafından 577 milletvekili bulunan Fransız Parlamentosuna tekrar taşınmış ve 44 üyenin katıldığı oylamada 38 oyla kabul edilmiştir. Müteakiben Senato'da 23 Ocak 2012'de yapılan toplantıda Meclisin aldığı karar 86 ret oyuna karşı 127 oyla kabul edilmiştir. Ancak 77 senatör ile 65 milletvekili kararın iptali için Fransa Anayasa Mahkemesi'ne başvurmuştur. Anayasa Mahkemesi, 28 Şubat 2012'de *"ifade özgürlüğünü kısıtladığı ve anayasaya aykırı olduğu"* gerekçesiyle yasayı iptal etmiştir³⁴.

Bu arada Fransa Cumhurbaşkanı Sarkozy 9 Ocak 2012'de AB nezdinde yeni bir girişimde bulunarak Fransa Senatosu'nda tasarinin kabulü durumunda *"soykırımı inkârın"* AB'nin çerçeve kararı haline getirilmesini ve inkârcıların AB genelinde 1-3 yıl hapis cezasına çarptırılmasını önermiştir.

Daha sonra önceki Ermeni tasarılarının hazırlayıcısı olan UMP (Halk Hareketi İçin Birlik) Partisi Milletvekili Valerie Boyer, 11 Şubat 2013'te 5 arkadaşı

³⁴ Kaan Sahilyol, "Fransa'daki Ermeni Lobisi ve Sözde Ermeni Soykırımını İnkâr Yasası ile İlgili Gelişmeler", *İktisadi Kalkınma Vakfı*, Sayı 55, Ağustos 2012.

ile soykırımı inkâr edenlere 2 yıl hapis ve 45.000 Avro para cezası öngören yeni bir kanun teklifi hazırlayarak Fransız Meclisi'ne sunmuştur. 25 Kasım'da Milli Meclis Adalet Komisyonunda görüşülen tasarı, 3 Aralık'ta Meclis'te yapılan oylamada 12 ret oyuna karşılık 26 evet oyuyla kabul edilmiştir. Ancak yasa, Fransa Anayasa Mahkemesi tarafından anayasaya aykırı olduğu gerekçesiyle iptal edilmiştir.

Valerie Boyer 4 Kasım 2014'te 23 arkadaşı ile birlikte Fransız Meclisine soykırımı inkâr edenlere 5 yıl hapis ve 45.000 Euro para cezası öngören bir kanun teklifi daha sunmuştur. Teklifi sunan milletvekilleri arasında ASALA terör örgütünün avukatlığını yapan Ermeni kökenli Patrik Deveciyan da yer almıştır. 3 Aralık 2015'te Meclis'te görüşülen tasarı bu kez 12 ret oyuna karşı 26 kabul oyuyla yeniden görüşülmek üzere Meclis Adalet Komisyonu'na geri gönderilmiştir.

Tasarı hakkında konuşma yapan Sosyalist Cumhuriyetçilerden Marie Anne Chapdelaine ;”soykırımı inkârın cezalandırılmayacağını ve Anayasa Mahkemesinin önceki kararları dikkate alınmadan hazırlanan tasarinin hukuksal bir temeli olmadığını, ayrıca tasarinin Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) Büyük Mahkemesi'nin Perinçek lehine verdiği kararı da dikkate almadığını belirterek tasarinin Meclis Adalet Komisyonuna geri gönderilmesi gerektiğini” ifade etmiştir. Bilindiği üzere AİHM Büyük Mahkemesinin 15.10.2015 tarihli Perinçek-İsviçre davası kararının gerekçeli hükmünde; “1915'te yaşanan Ermeni zorunlu göçünün uluslararası hukuka göre soykırım olarak nitelendirilemeyeceği ve bu konuda AİHM'nin yetkisinin bulunmadığı, bu konudaki yetkinin soykırım fiilinin işlendiği iddia edilen ülkenin yerel mahkemeleri ile uluslararası mahkemelere ait olduğu”³⁵ ifade edilmiştir.

Tasarı hakkında hükümet adına konuşma yapan Devlet Bakanı Jean-Marie Le Guen ise; Fransa'nın ‘Ermeni soykırımını’ resmen tanıdığını, ancak inkârın cezalandırılmasını isteyen ve Mecliste kabul edilen yasanın daha önce Anayasa Mahkemesi tarafından ifade özgürlüğüne aykırı olduğu gerekçesiyle iptal edildiğini ve AİHM Perinçek kararı ile soykırımın inkârını da suç kapsamına almadığını belirterek yasa tasarısının kabul edilmemesini istemiştir.

Le Guen'in Fransız hükümeti adına yaptığı konuşma AİHM Büyük Mahkemesi'nin Perinçek davasında verdiği kararın Fransız hükümetini soykırım iddiaları konusunda daha ileri adımlar atma noktasında zora soktuğunu göstermektedir.

Bu arada Fransa'da yaşayan Türk vatandaşları tarafından kurulan “Türk Tarihinin Eğitiminde Tarafsızlık Derneği(ANEHTPS)”nin yöneticileri; kolejlerin 3. sınıflarında Ermeni soykırımının ders olarak okutulmasına ilişkin Fransız Milli

³⁵ Decision of Grand Chamber of the European Court of Human Rights;ECHR325-2015, 15.10.2015.

Eğitim Bakanlığının 15 Temmuz 2015 tarihli kararnameinin iptali ve Bakanlığın kararnameine hukuki altyapı oluşturan 29 Ocak 2001 tarihli yasanın kaldırılması için dava açmış, ancak Derneğin talebi 7 Ekim 2015 tarihinde yapılan duruşmada Fransız Danıştay tarafından reddedilmiş ve mahkemenin kararı 19 Kasım 2015'te kesinleşmiştir. Daha sonra Yahudi soykırımını inkâr eden bir Fransız vatandaşının Fransız Anayasa Mahkemesi'ne, soykırım inkârını cezalandıran Gayssot yasasının iptali için yaptığı başvuruya Türk Dernekleri ile 37 Ermeni vatandaşı da taraf olmuş, davada Ermeni müdahiller “Yahudi soykırımını inkâr edenlerin cezalandırılmasını düzenleyen yasaya Ermeni soykırımı kelimesinin de eklenmesini” isterken, Türk dernekleri “Fransa’da Ermeni soykırımını tanıyan 2001 Yasası’nın iptal edilmesini” talep etmiştir.

Fransız Anayasa Mahkemesi 8 Ocak 2016 tarihinde Gayssot yasasının iptali talebini ve Ermeni derneklerince önerilen yasaya “Ermeni soykırımı” ifadesinin de eklenmesi talebini reddetmiştir. Mahkeme ANEHTPS tarafından talep edilen 29 Ocak 2001 tarihli soykırım yasasının iptali başvurusunu ise açılan dava ile ilgisi olmadığı gerekçesiyle reddetmekle birlikte Fransız Danıştayın 19 Kasım 2015 tarihli kararının hatalı olduğunu vurgulamıştır.

Fransız Anayasa Mahkemesinin kararında Ermeni soykırımı iddialarının Yahudi soykırımı gibi algılanamayacağı, 1945'te Yahudi soykırımının uluslararası bir mahkemede yargılandığı, 1915'te yaşanan olayların faillerinin ise ulusal ya da uluslararası bir mahkemede yargılanmadığı, bu açıdan iki olay arasında fark olduğu belirtilmiştir³⁶. Anayasa Mahkemesinin söz konusu kararı ANEHTPS'ye 29 Ocak 2001 tarihli soykırım yasasının iptali için yeniden hukuki süreç başlatma imkânı sağlamaktadır.

Fransız Anayasa Mahkemesi'nin Türkiye lehine olarak değerlendirilebilecek olan son kararına rağmen 2001 sayılı yasanın Anayasa Mahkemesi denetiminden kaçırılarak çıkarılmış olması yasanın yürürlüğünün devam etmesi sonucunu doğurmuştur. Dolayısıyla Fransa Milli Eğitim Bakanlığı bu kanuna dayanarak 2015 yılında yayınladığı kararname ile soykırımı ders kitaplarında okutmaya devam etmektedir. Yasanın kaldırabilmesi için yasaya karşı Fransız Anayasa Mahkemesine başvuruda bulunulması gerekmektedir.

Fransız Anayasa Mahkemesinin ve AİHM'nin kararlarından sonra istediği sonucu elde edemeyen Fransız Cumhurbaşkanı François Hollande soykırımı inkâr yasasını Meclis'ten geçirebilmek için yeni bir arayış içine girmiş ve bu konuda AİHM eski başkanı hukukçu Jean-Paul Costa'yı görevlendirerek yasanın geçmesi için bir formül bulmasını istemiştir. Costa'nın bulduğu formülde kanuna karşı hile yöntemi izlenmiş ve bir kez Fransız Anayasa Konseyinden, bir kez de AİHM'nden geri dönen madde “Eşitlik ve Yurttaşlık Yasası'na” eklenen 38. madde ile yeniden

³⁶ <https://ec.europa.eu/2016/decision-France's-Constitutional-Council, January 8, 2016.>

yürürlüğe sokulmuştur. Böylece Hükümet tarafından getirilen ve 65 maddeden oluşan yasanın her türlü ayrımcılık, ırkçılık ve insanlığa karşı işlenen suçların cezalandırılmasına ilişkin 38'inci maddesine “Ermeni soykırımını da inkâr edenlerin cezalandırılması” hükmü yeniden eklenmiştir³⁷.

Uluslararası mahkemeler tarafından kabul edilmeyen ve ulusal sınırlar içinde geçmeyen bir olayın “iç yasalarla soykırım olarak ilan edilemeyeceğini” savunan hukukçular yasanın tekrar Anayasa Konseyi'ne götürülmesi durumunda iptal edilmesi ihtimali bulunduğunu belirtmektedir. Bu konuda Le Figaro gazetesine konuşan Anayasa uzmanı, eski Danıştay üyesi ve Uluslararası Anayasal Haklar Örgütü Başkanı Didier Maus da 38. maddenin yasada yer almasının büyük bir hata olduğunu açıklamıştır³⁸.

Fransa'nın Ermeni iddialarına verdiği destek yeni Cumhurbaşkanı Macron döneminde de devam etmiştir. Emmanuel Macron, Cumhurbaşkanlığı seçimleri ikinci tur seçim kampanyasına 24 Nisan 1915 olaylarını anma etkinliğine katılarak başlamış ve etkinlikte yaptığı konuşmada “Ermeni soykırımının dünyada tanınması için mücadele vereceğini” açıklamıştır³⁹.

Daha sonra 23 Kasım 2017'de, “2017 Chirac Anlaşmazlık Önleme Ödülü” Hrant Dink Vakfı'na verilmiş ve Hrant Dink Vakfı Başkanı Rakel Dink, ödülü Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron'dan almıştır⁴⁰.

31 Ocak 2018'de ise Fransa'daki Ermeni Diasporasının çatı örgütlenmesi olan Ermeni Örgütleri Koordinasyon Konseyi'nin (CCAF) yıllık yemeğine Türkiye'yi soykırım yapmakla suçlayan HDP milletvekili Garo Paylan'la birlikte katılan Fransız Cumhurbaşkanı Macron yemekte yaptığı konuşmada “Fransa takvimine Ermeni soykırımını anma gününün ilave edilmesi konusunda cumhurbaşkanlığı kampanyası sırasında söz verdiğini ve bu sözünü tutacağını ve Fransa'da “Ermeni soykırımını anma günü” ilan edileceğini belirtmiştir⁴¹. Fransız meclisine getirdiği soykırım yasa tasarılarıyla tanınan Ermeni asıllı Fransız milletvekili Patrick Deveciyan'ın da katıldığı yemekte Paris Belediye Başkanı Anne Hidalgo, Garo Paylan'a “Grand Vermeil” şeref madalyası takmıştır⁴².

³⁷Fransız Parlamentosu İnkâr Yasası'nı Yeniden Onayladı, <http://avim.org.tr/tr/Bulten/Fransız-Parlamentosu-Inkar-Yasasi-Ni-Yeniden-Onayladi-12016>; AB Haber, 24 Aralık 2016

³⁸ Fransız Parlamentosu İnkâr Yasası'nı Yeniden Onayladı, agm; AB Haber, 24 Aralık 2016

³⁹ Fransa Cumhurbaşkanı Adayı Macron: Ermeni Soykırımının Dünyada Tanınması İçin Mücadele Vereceğim, Sputnik News, 25.04.2017

⁴⁰Hrant Dink Foundation Receives the 2017 Chirac Prize For Conflict Prevention, <https://massispost.com/2017/11/hrant-dink-foundation-receives-2017-chirac-prize-conflict-prevention/>, November 23, 2017

⁴¹ Macron, Paylan Invigorate French-Armenian Community During Gala, Asbarez, January 31, 2018

⁴² Mayor of Paris Awarded Garo Paylan, Armedia, January 31, 2018

Söz konusu demeç ve eylemler kendisinden önceki Cumhurbaşkanlarından miras olarak devralınan Ermeni yanlısı tutumun Fransa'nın yeni Cumhurbaşkanı Macron döneminde de sürdürüleceğini göstermektedir.

Fransa Ermeni tezlerinin yanı sıra Azerbaycan toprağı olan Karabağ'ın Ermeniler tarafından işgaline de destek vermektedir. BM kararlarıyla Ermenistan tarafından haksız şekilde işgal edildiği tescil edilen⁴³ Karabağ'da Ermenilerin ilan ettiği bağımsızlık kararının uluslararası alanda tanınması için Ermenistan ve Karabağ Ermenileri tarafından yürütülen faaliyetler kapsamında Karabağ Ermeni Yönetimi Başkanı Bako Sahakyan Fransa'nın Villeurbanne kentinde düzenlenen "Fransa'da Karabağ Günleri" adlı etkinliklere katılmış⁴⁴ ve 23 Kasım 2017'de Fransa Milli Meclisinde düzenlenen Fransa- Karabağ dostluk grubu üyeleriyle bir araya gelmiştir⁴⁵. Fransız Yönetiminin BM'nin temel ilkelerini ihlal ederek komşu bir ülkenin topraklarını işgal eden ve işgal ettiği topraklar üzerinde korsan devlet kuran Karabağ Ermenileri için Fransa'da özel etkinlik haftası düzenlemesi ve korsan devletin devlet başkanını Fransız Milli Meclisi'nde ağırlaması hukuk tanımazlığın somut göstergeleridir.

Fransa ile Ermenistan siyasi ilişkilerin yanı sıra askeri alanda da işbirliğinde bulunmaktadır. Bu kapsamda 16 Mart 2018 tarihinde Ermenistan Cumhuriyeti Savunma Bakanlığı Savunma Politikası Bölüm Başkanı Levon Ayvazyan ile Fransa'nın Erivan Askeri Ataşesi Albay Olivier Madiot, Ermenistan ile Fransa arasında askeri eğitim de dâhil on alanda işbirliğini öngören Savunma İşbirliği Anlaşmasını imzalamıştır⁴⁶. Söz konusu gelişme Fransa'nın Ermenistan'a desteğini sürdüreceğini ve iki ülke arasındaki işbirliğinin askeri alanı da kapsayacak şekilde artarak devam edeceğini göstermektedir.

5. SONUÇ

16. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Osmanlı Devleti'ndeki Hristiyan azınlıkla temasa geçen ve 17. yüzyıldan itibaren Osmanlı Devletindeki diplomatik temsilcilikleri ve misyoner din adamları vasıtasıyla bölge halkını Osmanlı Devleti'ne karşı isyana teşvik etmeye başlayan Fransa, Osmanlı Devleti'nin

⁴³ Nurlan Cavadov, "Azerbaycan ve Birleşmiş Milletler", Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2008, s.46-56

⁴⁴ Events Within the "Days of Artsakh in France" Festival Underway,

<https://armedia.am/eng/news/55246/events-within-the-days-of-artsakh-in-france-festival-underway.html>, August 08, 2017

⁴⁵ Bako Sahakyan Had a Meeting at the French National Assembly, <http://armedia.am/eng/news/54630/bako-sahakyan-had-a-meeting-at-the-french-national-assembly.html>, November 23, 2017

⁴⁶ Armenia, France Sign Defense Cooperation Agreement for 2018, http://www.panarmenian.net/eng/news/253177/Armenia_France_sign_defense_cooperation_agreement_for_2018

zayıflamaya başlamasına paralel olarak Suriye toprakları üzerinden Doğu Akdeniz'i kontrol altında tutma hedefini gerçekleştirebilmek için Ermenileri kullanmıştır. Bu kapsamda Ermeni isyanlarının çıkarılmasında diğer devletler ile birlikte Fransa da önemli bir rol üstlenmiştir.

Ermeni yanlısı tutumunu Cumhuriyet döneminde de sürdüren ve 1998'den itibaren 1915 olaylarının Ermeni soykırımı olarak tanınması konusunda birçok kararı Meclisinde ve senatosunda kabul eden Fransa, 18 Ocak 2001'de aldığı kararla Türkiye'yi Ermenilere soykırım yapmakla suçlamış ve tasarının kabul edilip yasalaşmasının ardından, Fransa topraklarında Ermeni soykırımının olmadığını söylemek suç haline gelmiştir.

Soykırımı inkâr yasası olarak adlandırılan 2001 yılındaki yasadan sonra aynı amaçla Fransa Meclis ve senatosuna birçok yasa tasarısı sunulmuş ve bunların biri hariç diğerleri Meclis ve senatoda kabul edilmiştir.

Ancak soykırımı inkârı suç sayan yasanın iptali için bir grup Fransız senatör ve milletvekilinin başvurusunu değerlendiren Fransa Anayasa Mahkemesi, 28 Şubat 2012'de "ifade özgürlüğünü kısıtladığı ve anayasaya aykırı olduğu" gerekçesiyle yasa iptal etmiştir. Yasanın iptalinden sonra aynı konuda özellikle Ermeni kökenli ve Ermeni yanlısı milletvekilleri tarafından birçok yasa tasarısı yeniden Meclise ve Senatoya taşınmıştır.

Ermeni soykırım iddiaları konusunda Türkiye'yi en çok suçlayan ve bu konuda Parlamentosunda en çok karar çıkartan ülkelerin başında Fransa gelmektedir. Fransa, özellikle Türkiye'nin AB üyeliği sürecini Türkiye'ye bir takım şartlar dayatmanın vasıtası olarak kullanmakta ve bu kapsamda sözde Ermeni soykırımının Türkiye tarafından kabul edilmesini Türkiye'nin AB üyeliği için bir şart olarak öne sürmektedir.

Fransa'nın Ermeni iddialarına bu derece sahip çıkmasının sebeplerinden birinin de Fransa'da yaşayan 400.000 Ermeni'nin tatmin edilmesi ve seçimlerde bunların oylarının kazanılması ihtiyacından kaynaklandığı değerlendirilmektedir.

Ermeni soykırımı konusunda 2012, 2014, 2015 ve 2016 yıllarında Fransız Anayasa Mahkemesinin ve AİHM Büyük Mahkemesinin aldığı kararlara rağmen Fransız yönetimi yeni çıkardığı bir yasaya Ermeni soykırımı ile ilgili ifadeler eklemek suretiyle Ermeni yanlısı tutumunu sürdürmektedir. Diğer yandan BM temel ilkelerine ve uluslararası hukuk kurallarına aykırı olarak Ermenistan tarafından işgal altında tutulan Azerbaycan'a ait Karabağ topraklarında ilan edilen ve tarihi Karabağ adı değiştirilerek Artshak adı verilen korsan Devlet'le ilişkilerini sürdürmek suretiyle Fransa Ermenistan'ın saldırgan politikalarına da destek vermektedir.

Fransız Anayasa Mahkemesinin ve AİHM Büyük Mahkemesinin kararlarına rağmen Fransa'nın Ermeni tezlerini destekleyen kararları Parlamentosundan

geçirmeye devam etmesi ve yeni Cumhurbaşkanı Macron döneminde de Karabağ'da kurulan korsan devlet Artshak ile yürütülen ilişkiler ve son olarak iki ülke arasında imzalanan askeri eğitim ve savunma işbirliği anlaşması Ermeni meselesi konusunda Fransa'nın gelecekte de Ermeni yanlısı tutumunu sürdüreceğini göstermektedir.

Ancak Fransa'nın bu yöndeki çabaları Türkiye'nin hukuksal alandaki kazanımlarını ortadan kaldırmaya yetmemektedir. Türkiye'nin Fransız Parlamentosunun bu konuda çıkartacağı kararlara karşı AIHM'nde yargı yoluna başvurma ve Perinçek davasında olduğu gibi Türkiye lehine karar çıkartarak Fransa'yı mahkûm ettirme imkânı bulunmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti şimdilik bu konuda başvuruda bulunmamış olmakla birlikte Fransız Hükümetinin ve Parlamentosunun izleyeceği tutuma bağlı olarak ileride Türkiye Cumhuriyeti ve Fransa'da yaşayan Türkler tarafından bu yönde adımlar atılabileceği değerlendirilmektedir.

KAYNAKÇA

Armenia, France Sign Defense Cooperation Agreement for 2018, http://www.panarmenian.net/eng/news/253177/Armenia_France_sign_defense_cooperation_agreement_for_2018.

Aydın Dünder, "Ermeni Meselesinin Ortaya Çıkmasında Fransa'nın Rolü" Tarih Boyunca Türklerin Ermeni Toplumuna İle İlişkileri Sempozyumu, 8-12 Ekim 1984, Ankara, 1985.

Bako Sahakyan Had a Meeting at the French National Assembly, <http://armediam.am/eng/news/54630/bako-sahakyan-had-a-meeting-at-the-french-national-assembly.html>, November 23, 2017.

Cavadov Nurlan, "Azerbaycan ve Birleşmiş Milletler", Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler ABD Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2008

Dayı Esin, Hatay Devleti ve Hatay'ın Anavatana Katılması, Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, Sayı 19, Erzurum, 2002.

Decision of Grand Chamber of the European Court of Human Rights; ECHR 325 (2015), 15.10.2015.

Events Within the "Days of Artsakh in France" Festival Underway, <https://armediam.am/eng/news/55246/events-within-the-days-of-artsakh-in-france-festival-underway.html>, August 08, 2017.

Fransa Cumhurbaşkanı Adayı Macron: "Ermeni Soykırımının Dünyada Tanınması İçin Mücadele Vereceğim", Sputnik News, 25.04.2017.

Fransız Parlamentosu İnkâr Yasası'nı Yeniden Onayladı, <http://avim.org.tr/tr/Bulten/Fransız-Parlamentosu-Inkar-Yasası-Nı-Yeniden-Onayladı-12016>; AB Haber, 24 Aralık 2016.

Hrant Dink Foundation Receives the 2017 Chirac Prize For Conflict Prevention, <https://massispost.com/2017/11/hrant-dink-foundation-receives-2017-chirac-prize-conflict-prevention/>, November 23, 2017.

Işık anıt açılınca Türkiye'ye dönmüştü, Milliyet, 30 Nisan 1984.

Kasım Kamer, "Turkish-Armenian Reconciliation Commission: Missed Opportunity", *Ermeni Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Sayı 4, Aralık 2001, Ocak-Şubat 2002.

Koç Ercan, Atatürk'ün Hatay Davası, Ahmet Yesevi Üniversitesi, Bilig Dergisi, Sayı 50, Yaz 2009.

Laçiner Sedat, "Ermeni Sorunu, Diaspora ve Türk Dış Politikası", USAK Yayınları, Ankara, 2008.

Laçiner Sedat, "Ermeni Sorununun Fransa-Türkiye İlişkilerine Etkisi", *USAK Stratejik Gündem*, 6 Ocak 2010.

Liberté pour l'histoire, Libération, 13 Aralık 2005.

Macron, Paylan Invigorate French-Armenian Community During Gala, Asbarez, January 31, 2018.

Mayor of Paris Awarded Garo Paylan, Armedia, January 31, 2018

Özdemir Hikmet, Çiçek Kemal, Turan Ömer, Çalık Ramazan, Halaçoğlu Yusuf, "Ermeniler: Sürgün ve Göç", Türk Tarih Kurumu yayınları, Ankara, 2004.

Sahilyol Kaan, "Fransa'daki Ermeni Lobisi ve Sözde Ermeni Soykırımını İnkâr Yasası ile İlgili Gelişmeler", *İktisadi Kalkınma Vakfı*, Sayı 55, Ağustos 2012.

Sarınay Yusuf, Atatürk'ün Hatay Politikası-I (1936-1938), Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, Sayı:34, Ankara, 2013s.

Selvi Haluk, Geçmişten Günümüze Ermeni Sorunu ve Avrupa, Sakarya Üniversitesi Türk-Ermeni İlişkileri Araştırma Merkezi Yayını, Sakarya, 2006.

Tacar Pulat, "Ermenilere Soykırım Yapıldığı Savının Hukuksal ve Ahlakî Açılardan İncelenmesi", *Ermeni Araştırmaları*, Sayı 2, Haziran-Ağustos 2001.

Yazıcı Serkan, "Fransa'nın Birinci Dünya Savaşından Günümüze Uzanan Ermeni Siyaseti", *Geçmişten Günümüze Ermeni Sorunu ve Avrupa* (Editör: Doç. Dr. Haluk Selvi), Sakarya Üniversitesi Türk-Ermeni İlişkileri Araştırma Merkezi Yayını, Sakarya, 2006.

Yorulmaz Şerife, Fransız Manda Yönetimi Döneminde İskenderun Sancağı (Hatay)'nın Sosyo-Ekonomik ve Siyasal Durumuna İlişkin Bazı Kayıtlar (1918-1939), V. Hatay Tarih ve Folklor Sempozyumu, Antakya, 17-18 Ekim 1998.

<https://ec.europa.eu/2016/de>